

ייצוג תקשורתי וסטריאוטיפים דרך מקרה בוחן הצגת הציבור החרדי בתקשורת בזמן משבר הקורונה

מערך זה פותח על ידי **מרכז אקורד באוניברסיטה העברית**. המרכז מפתח ומנגיש ידע אקדמי חדשני בפסיכולוגיה חברתית, במטרה לקדם יחסים שוויוניים, סובלניים ומכבדים בין הקבוצות החברתיות והאתניות בחברה הישראלית. בתחום החינוך המרכז מפתח פרקטיקות פסיכו-חברתיות לקידום חינוך לשתפות בבתי הספר ובמסגרות חינוכיות שונות, בהתבסס על ידע ותכנים מבוססי מחקר יישומי. למערכי שיעור נוספים היכנסו לאתר - <https://tinyurl.com/aChord-Corona>

רציונל

התמודדות עם תופעות של תפיסות שליליות, סטריאוטיפיזציה וניכור בין קבוצות חברתיות היא חלק מהשגרה היומיומית בעשייה החינוכית בבתי הספר. עתות משבר המלוות בדחק רגשי וריחוק חברתי עשויות להביא אף להקצנה של תפיסות אלה. בהקשר זה, כלי התקשורת הם בעלי תפקיד משמעותי במיוחד. הם משפיעים על האופן שבו קבוצות חברתיות שונות מוצגות ומיוצגות בזמנים אלה ומעצבים את הצורה שבה הן נתפסות על ידי כלל הציבור. באופן ממוקד, תוכן הייצוג ומידת הגיוון שלו יכולים להעמיק ולקבע סטריאוטיפים ביחס לקבוצות מסוימות או לחילופין לערער עליהם.

התפרצות נגיף הקורונה בארץ ובעולם מציפה אתגר משמעותי בהתמודדות עם סטריאוטיפים וריחוק חברתי בין קבוצות. תחושת האיום המתמשכת לצד הדחק הרגשי הנלווה לה עלולים לחדד ולהעצים את הזהויות החברתיות השונות ולייצר ריחוק וחשדנות ביניהן. תופעות אלה באות לידי ביטוי גם בשיח התקשורתי ובאופן שבו מוצגות בו הקבוצות השונות בחברה הישראלית.

השיעור הנוכחי בוחן את הסיקור התקשורתי של הציבור החרדי בזמן משבר הקורונה. באמצעות היחשפות לכתבות שונות ולתוכן המופיע בהן ביחס לחברה היהודית-חרדית, ברצוננו להדגים לתלמידים את תפקידה של התקשורת כמעצבת מציאות, להביא להפחתת תפיסות סטריאוטיפיות ביחס לחרדים ולפתח מיומנויות של חשיבה ביקורתית.

מטרות היחידה

- א. התלמידים יבינו את תפקיד התקשורת בהבניית מציאות: התקשורת לא רק משקפת מציאות אלא מעצבת אותה, ומשקפת תמונת מציאות שאינה בהכרח מלאה. לבחירת הנושא, הצגה מלאה או חלקית שלו יש השפעה על הבניית המציאות.
- ב. התלמידים יתנסו בחשיבה ביקורתית ויבינו את תפקיד התקשורת בקיבוע או ערעור של סטריאוטיפים כלפי קבוצות חברתיות שונות.
- ג. התלמידים יפחיתו את תפיסותיהם הסטריאוטיפיות ביחס לציבור החרדי על ידי הצגת תמונה מורכבת של הציבור במשבר הקורונה וחשיפה למגוון הקיים בו.

קהל יעד: כיתות י'-י"ב.

משך: סינכרוני (90 דק'), א-סינכרוני (בלתי מוגבל).

תקציר:

מה התלמידים עושים	מה נדרש	שקפים במצגת	תוכן	זמן	שלב
צופים/מתדיינים	לינק לסרטון	2-5	צפייה בסרטון ופתיח שיעור	15 דק'	חלק א'- פתיחה
מחפשים באינטרנט, משיבים בפאדלט	לינק לפאדלט	6	משימה 1 - חיפוש חופשי של כתבה שעוסקת בחברה החרדית אם זה סינכרוני יש להתייחס לכמה זמן הם מחפשים כתבה וכמה זמן יש זמן לעיבוד	20 דק'	חלק ב'- גוף
קוראים טקסטים, משיבים בפאדלט	לינק לפאדלט	7-11	משימה 2 - עיון בכתבות ביקורתיות כנ"ל כמה זמן לקריאה וכמה זמן לעיבוד	20 דק'	
משתתפים בדיון מסכם + כותבים טוקבק איפה? לציין	-----	12-14	סיכום המערך והדגשת מסרים מרכזיים + מטלת סיכום	10 דק'	חלק ג'- סיכום

חלק א' - צפייה בסרטון + פתיחת שיעור (15 דקות)

השיעור נפתח ללא הקדמה, בצפייה בסרטון שמשמש כטריגר המחבר את התלמידים לנושא המפגש. מבקשים מהתלמידים לצפות בסרטון 'מה קורה כשילדים פוגשים לראשונה אדם חרדי?' - <https://www.youtube.com/watch?v=gVz3qwuSkyQ>

לאחר שכולם צופים בסרטון, מבקשים מהתלמידים לחשוב ולהשיב בצ'אט על השאלות הבאות:

1. מה ההבדלים בין השאלות ששאלו הילדים שאמרו שהם יודעים מה זה חרדי ובין השאלות של הילדים שאמרו שהם לא יודעים מה זה חרדי?
2. על מה מתבסס הידע של הילדים שיודעים מה זה חרדי לדעתכם? אילו הנחות יסוד עומדות בבסיס הידע? מה המקור להנחות אלו?

לאחר שהתשובות עולות, מקיימים דיון (מאד קצר) על בסיס תובנות התלמידים. מנסים לחתור לשיח בנוגע למקורות שמעצבים את התפיסות הסטריאוטיפיות של הילדים, ועל מקומם של כלי התקשורת בהקשר זה.

על בסיס הדיון, ניתן לפתוח ולמסגר את נושא השיעור באופן הבא:

"אחד המקורות שמעצבים את תפיסת המציאות שלנו באופן כללי וספציפית גם את האופן שבו אנחנו רואים ותופסים קבוצות אחרות - הוא כלי התקשורת. ביום יום אנחנו מקבלים באופן שוטף נתונים, מידע ופרשנויות של כלי התקשורת השונים - בטלוויזיה, ברדיו, בעיתונים וגם ברשתות החברתיות. בזמני משבר, ממש כמו עכשיו במשבר הקורונה, רובנו אפילו תלויים עוד יותר במידע שאנחנו מקבלים מערוצי התקשורת - אנחנו חייבים לדעת מה מתרחש? איפה? מתי? ולמה?"

לאור הכוח הגדול והאחריות הכבדה שיש לכלי תקשורת בעיצוב השקפת העולם שלנו ותפיסתנו קבוצות אחרות, עולות שאלות התבוננות חשובות שבהן נרצה לגעת בשיעור הנוכחי - **האם המידע שאנחנו מקבלים על קבוצות אחרות תמיד יהיה שלם ומקיף? באיזה אופן חברי הקבוצה מוצגים ומיוצגים? האם נקודת המבט שמוצגת לנו מחזקת סטריאוטיפים או מחלישה אותם?**

במהלך השיעור נתייחס לשאלות הללו נתמקד באופן ספציפי בחברה החרדית ובאופן שבו היא מוצגת בכלי התקשורת הישראליים בתקופת משבר הקורונה."

חלק ב' - משימה 1 - חיפוש חופשי של כתבות (20 דקות)

מציגים לתלמידים והתלמידות את המשימה הבאה:

חפשו כתבה המתייחסת לציבור החרדי בזמן משבר הקורונה בכלי התקשורת. הכתבות יכולות להיות מהטלוויזיה, מהעיתונות הכתובה או הדיגיטלית או מהרדיו. כתבו את כותרות הכתבות שמצאתם בצ'אט הקבוצתי.

קראו את הכתבות והשיבו על השאלות הבאות בפאדלט (הנחיות לשימוש בכלי בסיום המערך) -

- כיצד מוצג הציבור החרדי בכתבה?
- אלו שאלות לדעתכם הילדים היו שואלים היום על הציבור החרדי בעקבות משבר הקורונה?
- מה אתם/ן הייתם שואלים היום אנשים מהחברה החרדית?

לאחר שהתלמידים משיבים על השאלות, חשוב לקיים **דיון קצר** שבו מסכמים את התשובות של התלמידים (אפשר להיעזר במעבר תוך כדי על התשובות המופיעות בפאדלט). לנסות להציג בסיכום תמות משותפות שעולות מתשובות התלמידים - האופן שבו מוצגים החרדים בכתבות? שאלות שהתלמידים היו רוצים לשאול?

הערה למורה:

- **בנספח א'** מופיעים מספר טקסטים הלקוחים מכתבות שפורסמו על הציבור החרדי. במידה וישנם תלמידים שמתקשים למצוא כתבות, או שברצונך לעבור ביחד עם התלמידים על דוגמאות מהעיתונות, ניתן להיעזר בטקסטים הללו.

חלק ג' - משימה 2 - עיון בכתבות ביקורתיות (20 דקות)

מובאות לפניכם שלוש כתבות (נספח ב') בהן הכותבים מתייחסים לאופן בו מוצג הציבור החרדי בתקשורת במשבר הקורונה. קראו והשיבו בפאדלט על השאלות הבאות:

- מהן טענות הכותבים לגבי ייצוג הציבור החרדי?
- מה בכתבה התחבר למה שאני מכיר ויודע?
- מה פתח לי כיווני חשיבה חדשים או חשף אותי למידע חדש?
- אלו שאלות הייתי רוצה לשאול בעקבות הקריאה?

דיון אחרי התרגיל

בדיון זה נרצה לייצר את האינטגרציה בין התרגילים בשיעור ולחדד את תובנות התלמידים. נעבור עם התלמידים על תשובותיהם לשאלות במשימה השנייה, באמצעות מעבר על הפאדלט.

נשים דגש מיוחד על הפערים שנוצרו בין המידע שהתקבל בתרגיל הראשון (בו נחשפו התלמידים בעיקר לחומרים שמחזקים סטריאוטיפים) למידע שהתקבל בתרגיל השני (בו נחשפו התלמידים בעיקר לחומרים שמערערים על הסטריאוטיפים), ניתן לשאול שאלות שמכוונות לכך:

- מה המידע החדש שהתקבל אצל התלמידים בנוגע לחברה החרדית?
- האם ישנן עמדות או תפיסות בנוגע לאוכלוסייה החרדית, באופן כללי וגם ספציפית בתקופת משבר הקורונה, שהשתנו בעקבות קריאת הטקסטים בתרגיל השני?
- האם ובאיזה אופן השתנו השאלות שהתלמידים מעוניינים לשאול את הציבור החרדי?
- באיזה אופן רואים כעת התלמידים את הכתבות שקראו בתרגיל הראשון? האם מתבוננים עליהן בצורה יותר ביקורתית?

חלק ד' - סיכום בהובלת מורה (10 דקות)

בחלק זה נסכם את המערך ונדגיש את המסרים העיקריים שנרצה לבסס ברמה הפסיכולוגית והחינוכית. להלן הצעה לסיכום ומסגור תיאורטי של היחידה:

סיכום והדגשת מסרים:

במהלך השיעור נחשפנו לכתבות שונות שמציגות את החברה החרדית בתקשורת בימים אלה בהקשר של משבר הקורונה. ראינו **שכלי התקשורת לא רק משקפים מציאות אלא גם מעצבים אותה ואת האופן שבו קבוצות שונות נתפסות**. כל כתבה או מאמר מביא נקודת מבט כלשהי, ובה מוצג לנו מידע בצורה מסוימת. כדי להבין את התופעה בצורה השלמה והמקיפה ביותר - **עלינו מוטלת האחריות להיחשף לעוד מקורות מידע ולהתבונן בחומרים שמוצגים בפנינו בעין ביקורתית**. עלינו לשאול את עצמנו שאלות כמו - מי עומד מאחורי הכתבה ומהי נקודת מבטו? האם הוצגה בפניי התמונה המלאה? עד כמה הכתבה מראה את הגיוון הקיים בתוך הקבוצה שאותה מתארים? **האם המידע מעצים סטריאוטיפים או מחליש אותם?**

ככל שנשאל את עצמנו יותר את השאלות האלה ונצרוך את המידע שאנחנו מקבלים תוך הפעלת חשיבה ביקורתית וריבוי מקורות מידע, כך התפיסות והעמדות שלנו יתבססו על התבוננות רחבה ושלמה שמשקפת בצורה טובה יותר את המציאות. וגם ניטה פחות להכללות שליליות והפעלת סטריאוטיפים באופן אוטומטי על קבוצות שלמות מתוך התנהגות של נציגים בלבד.

כמטלת סיכום או ש.ב. – ניתן לבקש מהתלמידים לחזור לכתבות שמצאו במשימה הראשונה בשיעור הנוכחי ולכתוב להן תגובה קצרה בת כ-10-5 שורות (טוקבק). אפשר להתייחס לשאלות: כיצד הכתבה השפיעה עליך, האם אתה חושב אחרת על הקבוצה החרדית?, איזה שאלות היית רוצה להפנות לכתב/ת ועוד.

למורה: הנחיות לשימוש בלוח שיתופי - פאדלט (Padlet)

פאדלט הוא לוח שיתופי המאפשר לכל תלמיד להעלות פרטי מידע ומדיה שונים. הכלי מתאים להצגת נושא ורעיונות על ידי תלמידי הכיתה או לסיווג ואירגון פריטי מידע, ליצירת תיק עבודות, "מוזיאון דיגיטלי" ועוד. ניתן להציג את החומר בצורות שונות. למשל: "קיר לבנים", זרם - מלמעלה למטה, טבלה וצ'אט (דיאלוג).

סרטון הדרכה לשימוש בפאדלט:

<https://ecat.education.gov.il/padlet>

לאתר הכלי לחצו כאן

לגלריית העבודות והדוגמאות באתר: <https://padlet.com/gallery>

נספח א' – טקסטים תומכי סטריאוטיפים מהתקשורת

קטע מס' 1

למרות העלייה במספר החולים בציבור החרדי, שם עדיין לא כל כך מאמינים בקורונה. יש גורל, יש אלוהים ויש תורה ששומרת עלינו. כך ראינו את החתונה בבית שמש, עם 1,000 בני אדם שרקדו בכיף. וזה גם מה שקורה בבני ברק. חתונות מתקיימות בבתים, בחצרות וברחובות, עם התקהלויות גדולות והתעלמות מהקורונה. וכך גם בישיבות. בתחילה אמר הרב קנייבסקי שחייבים להמשיך בלימוד תורה. אחר כך הוא נאלץ להסכים שהלימוד יעשה בכיתות של עשרה אנשים. שלשום יצאה הוראה לסגור לחלוטין את החיידרים והישיבות, אבל הרב קנייבסקי הודיע שהלימודים ימשכו. הוא לא יכנע לשלטון הזר. מדובר בפצצה מתקתקת, שתפגע קודם כל בחרדים ואחר כך בישראל כולה.
 (נחמיה שטרסלר, במקום השמצות, תודה לשב"כ. פורסם ב-"הארץ" – 20.3.20)

קטע מס' 2

ברחוב החרדי נצמדים להוראות היגינה שפורסמו במאה ה-19

האברכים ותלמידי הישיבות, שרגילים להתכנס בקהלים העולים על 100 איש, נותרו אדישים להנחיות משרד הבריאות ולא שינו את הרגליהם – אך נמשכו במיוחד לכתבי הרב עקיבא אייגר, שהנחה את חסידיו איך להיאבק בכולרה. עשרות האברכים והתלמידים שהצטופפו מול לוח המודעות בשעות הצהריים בישיבת מיר, בשכונת בית ישראל בירושלים, התרכזו במיוחד במודעות החדשות שנתלו שם בימים האחרונים. המודעה שתפסה את מרב תשומת הלב לא היתה זו עם הנחיות משרד הבריאות – אלא שתי מודעות שבהן צילומים מתוך כתבי הרב עקיבא אייגר, רבה של העיר פוזנן בפולין, שנכתבו בזמן התפרצות מחלת הכולרה לפני כמאתיים שנה ובהם הנחה את חסידיו כיצד לצמצם את התפשטות המגפה.

(אהרון רבינוביץ ושרה קדרי-עובדיה, פורסם ב-"הארץ" – 13.3.20)

קטע מס' 3

ההחלטה של "שר התורה" הרב חיים קנייבסקי בן ה-92 להורות לתלמידי הישיבות, תלמודי התורה והחיידרים הסרים למרותו להמשיך בלימוד התורה כרגיל, בעוד בני גילם החילונים והדתיים, יהודים וערבים, מושבתים בביתם מחמת הקורונה, עוררה באופן טבעי כעס בציבור הלא-חרדי. עשרות אלפי צעירים, נשאי הווירוס בפוטנציה, ממשיכים להצטופף יחד בכיתות ובבתי המדרש, ולאחר מכן עלולים להפיץ את המגיפה, ובעתיד חלילה להעמיס על מערכת הבריאות המתקשה עוד מאות אלפי חולים

מרבית הישראלים לא מתעניינים בנוגע לנעשה בתוך האוטונומיה. יש אמנם כעס על כך שבחורי הישיבות לא מתגייסים לצה"ל ושכספי המסים "שלנו" מממנים את לימודם. אבל בכל הנוגע לחיים עצמם, אנחנו מניחים להם. לא מפריע לנו שהרבנים דנו את מאות אלפי מאמיניהם למלכודת קצבאות בה הם אינם זוכים ללמוד מאומה שיעזור להם להתפרנס בשוק העבודה המודרני. אנחנו לא מתעניינים בזה שנשים צעירות נאלצות להינשא בגיל 19, ללדת תריסר ילדים ואם הם מבקשות להתגרש מבעל מתעלל, או פשוט לעזוב את העולם החרדי, הן מוצאות עצמן נתונות לחסדי בית דין רבני בו הן בעמדת נחיתות מובנית. ומחוץ לתוכניות "תעודה" צהובות של אמנון לוי, אנחנו בקושי מודעים להתעללויות מיניות שבדרך כלל אינן מדווחות.

פתאום, כשהרבנים מסרבים לפעול בהתאם להוראות משרד הבריאות ואנחנו חוששים שהם יהפכו למפיצי-על של המגיפה הנוראה, אנחנו נזכרים לדאוג למה קורה בתוך האוטונומיה החרדית. אבל מי שהרשה עד היום לקנייבסקי ודומיו לשלוט ביד רמה בנתיבי האוטונומיה החרדית, ללא התערבות, לא יכול עכשיו לבוא בטענות.

קטע מס' 4

חשיפת "כל העיר": ההפקרות אתמול בערב ברחוב ברגמן בבית וגן - עשרות חרדים חגגו בחתונה

למרות ההנחיות החדשות שפרסם משרד הבריאות, ביניהן איסור התקהלות מעל 10 אנשים, אתמול בערב (ראשון, 15.3) התקיימה ברחוב ברגמן בבית וגן חופה בה השתתפו עשרות אורחים, שלא שמרו על ההנחיות - גם לא על הקריאה לשמור על מרחק של שני מטרים האחד מהשני. למרות ההנחיות החדשות, לא כולם ברחוב החרדי נשמעים, ולראייה - החופה בה השתתפו עשרות אורחים בבית וגן.

(מערכת "כל העיר", בחצר האחורית של ירושלים לא חוששים להידבק ולהדביק, פורסם ב"כל העיר ירושלים" - 16.3.20)

נספח ב' - טקסטים סותרים סטריאוטיפים מהתקשורת

קטע מס' 1

הפרשנית המדינית הבכירה של 'חדשות 12' דנה וייס ציטטה הערב "גורם בכיר בסביבת מקבלי ההחלטות" שאמר כי "הממשלה חוששת כי בשל התמונות החוזרות מהחברה החרדית של אי קיום הוראות משרד הבריאות - ישראל תגיע למצב של איטליה", שכידוע סופרת אלפי הרוגים. זאת בעקבות תמונות מחתונה בודדת בה הפרו באופן בוטה את ההנחיות.

לדבריה, הגורם הבכיר אמר כי, "אם נהיה איטליה זה בגלל ההתנהגות של חלק מהציבור החרדי שלא מפנים את המצב, ממשיך בחיים, נדחס באוטובוסים, מקיים חתונות ומצטופף בישיבות. הם לא מבינים מול מה אנחנו עומדים פה ובעוד שבוע-שבועיים זה עלול להתפוצץ לכולנו בפרצוף".

מי שהיה שם כדי לענות לה בזמן אמת הוא הפרשן דתי של הערוץ, הכתב לענייני חרדים יאיר שרקי, שאמר כי "יש יותר ממיליון חרדים בישראל. רובם הגדול פועל לפי כל ההוראות וההנחיות. אי אפשר להכליל ציבור שלם בגלל חלק קטן ושולי. בניגוד לפרסומים - הם סגרו את כל הישיבות". עוד ציין כי "משפחות גדולות וברוכות ילדים יתקשו מאד להסתגר בבית צפוף לאורך זמן, ללא אינטרנט שמאפשר פתרונות למידה ופנאי מרחוק וללא רכבים פרטיים שמאפשרים לוותר על תחבורה ציבורית". עוד הוסיף כי: "זה ציבור גדול ומגוון. יש בו קהילות שמחמירות אף יותר מדרישת המדינה ויש כאלו שעדיין מזלזלות, בעיקר כי הן לא מודעות ולא חשות אמון כלפי רשויות המדינה. אי אפשר להכליל ציבור גדול כזה במשפט, גם אם מישהו כבר מתכוון לוועדת החקירה".

(מתוך: יעקב אבוביץ, אנטישמיות בשידור חי: "אם נהיה איטליה זה בגלל התנהגות חלק מהחרדים". פורסם בחדשות היהדות החרדית - 20.3.20)

קטע מס' 2

יש לציין, שרק בשלב מאוחר יחסית (בשבוע שעבר) נזכרו משרד הבריאות והרשויות לפנות למגזר החרדי בשפה המשמשת אותו, עם רבנים ומובילי דעת הקהל מתוך הקהילה, כרוזים ופאשקווילים ביידיש ומסרים ברוח תורנית. בשבת האחרונה, ברוב ריכוזי המגזר החרדי שמרו על הכללים. כל זאת למרות הקושי הכרוך בכך, שכן תפילה במניין היא מצווה גדולה. החרדים גם רגילים להיות שותפים בפעילויות קהילתיות, בשל היותם חברה ששמה דגש על ה"ביחד" ועל הערבות ההדדית.

כשמדובר במגזר החרדי, נוח לממשלה ולתקשורת להאשים את "האחר" בהתגברות הסכנה. כשמדובר באזרחים ממדינת תל אביב – שתיקה מוחלטת. מצער מאוד הדבר, שדווקא על רקע המלחמה בהתפשטות הנגיף בחרו גורמים למיניהם להוציא מהארון את האגטישמיות, ובמקום להוביל לאחדות, לסולידריות ולמאבק משותף ניסו לפלג ולהסית.

מיעוט קיצוני שאינו נשמע לרשויות קיים בכל המגזרים והחוגים. חבל שבגלל הקורונה יפלגו את החברה הישראלית וישמיצו מגזר שלם על לא עוול בכפו.

(ישראל כהן, החרדים כמעבירי מחלות: כך מתירים את דמנו. פורסם ב-"הארץ" - 22.3.20)

קטע מס' 3

בניגוד לתמונה שעולה מהתקשורת, מרבית החרדים לא מזלזלים בהנחיות של משרד הבריאות. רוב האנשים שאני מכיר מצייתים להוראות, שומרים על היגיינה כנדרש וממעטים ככל הניתן לצאת מהבית אם אין הכרח. רוב המוסדות החרדיים סגרו את שעריהם בהתאם להוראות, עם הבנה שביטולה של תורה בימים אלה הוא צורך קיומה. מדובר בחיי אדם.

...
כדי להבין עד כמה העיסוק האובססיבי בחרדים עושה שירות גרוע לחברה הישראלית, אפשר לחזור לדיווחים על שתי ישיבות של חסידות גור שלכאורה המשיכו את הלימודים כרגיל. מבדיקה עלה דווקא שאחת מהן לא רק פוזרה בהתאם להנחיות, אלא אף ארגנה הסעות פרטיות לתלמידים עד לפתח בתיהם כדי למנוע את נסיעתם בתחבורה ציבורית. בנוסף, בתי מדרש, בתי כנסת ומקומות שתמיד שוקקים חיים, הפסיקו את פעילותם. דוגמה אישית ניתנה עם ההודעה על סגירת בית המדרש הגדול של החסידות וקבלת הקהל. הציות שם מוחלט.

נכון, קיימים גם פלגים חרדיים שמזלזלים בהוראות ופועלים באופן מסכן חיים. יש לכך סיבות רבות כמו היעדר אמצעי תחבורה פרטיים, חשיפה מינימלית לתקשורת וחוסר מודעות. בנוסף, המגזר החרדי מושתת על חיים קהילתיים, על בתי כנסת וטקסים ציבוריים, ולכן קיים קושי גדול להכיל את ההנחיות. אבל לא מדובר בתופעה גורפת, ובוודאי לא שונה מההתקהלויות שראינו השבוע בים ובבתי קפה .

("יאללה בואו נאשים את החרדים/ יעקב פלבינסקי. פורסם ב-ynet 19.3.2020)